

metodama agresor ostvariti svoj cilj, što znači da uslovi ratnih dejstava mogu biti lakši ili teži.

Prema tome, ako polazimo samo od kriterijuma cilja agresije, verovatno nećemo moći izvršiti korektnu klasifikaciju agresije. Ko-  
načno, mi i ne utvrđujemo i ne određujemo konkretnog agresora, pa ne možemo tačno znati ni ciljeve eventualnog agresora. Ali, zato znamo naše ciljeve, i prema njima možemo da definišemo naš stav i odgovore za svaku vrstu agresije i za svakog agresora.

Mislim da bi naš stav o vrsti agresije trebalo da pođe od toga da mi na agresiju odgovaramo svim sredstvima i u svim okolnostima, s tim što odgovor mora biti realan i ubedljiv, i da agresor s tim mora da računa. Polazeći od toga, možemo pretpostaviti da bismo se mogli naći u težim i lakšim uslovima oružane agresije. Tu može biti čitava skala okolnosti u kojima branimo slobodu i ostale vrednosti našeg društva, od snaga specijalnog rata u miru, do vođenja opštenarodnog odbrambenog rata u najtežim uslovima. To će reći da možemo pretpostaviti i bilo koju vrstu agresije i prema kriterijumima klasifikacije velikih sila. Praktičke konsekvence takvog stanovišta svode se na spoznaje o mogućnosti da neko zbog svojih užih interesa, ili zbog blokovskih ciljeva, izvrši oružanu agresiju na Jugoslaviju, u okviru lokalnog rata, ili da naša zemlja bude involvirana u svetski sukob.

Iz svega toga se jasno pokazuje da je u strategiji oružane borbe verovatno teško sve to iznijansirano izložiti, ali su ipak moguća neka uopštavanja kojima moramo težiti, i koja će jasno izložiti naše stavove o klasifikaciji rata i vrstama moguće agresije na našu zemlju.

Pukovnik  
ZARKO ŠOTRA

## *Pristup vrstama agresije*

Postavlja se pitanje da li nas u opštoj klasifikaciji mogućih vrsta agresije može zadovoljiti stav da su moguće (u prostornom smislu) samo dve vrste agresije: lokalna i agresija u okviru svetskog rata. Ovde nemamo nekog novog i potpunijeg saznanja, ono postoji još od početka dvadesetog veka, sem ako tome ne dodamo neke modifikacije kao što je postojanje stanja hladnog rata između svet-

skih sila sa nizom lokalnih oružanih sukoba istovremeno u raznim regionima ili neku vrstu regionalnog oružanog sukoba, kada je ratom zahvaćeno više država ali ne i kontinenata. Kao kriterijum za određivanje vrsta agresije, ovde su uzete prostorne dimenzije rata ili broj država zahvaćenih ratom. Takav pristup ukazuje samo na jedan — prostorni aspekt rata sa dva moguća krajnja opšta stanja vojno-političkih odnosa u kojima bi se mogla dogoditi pretpostavljena agresija — stanje odnosa koje karakteriše svetski rat i stanje odnosa u kojem neka sila ili grupacija sila izolovano izvode oružani napad na određenu zemlju.

U našoj teoriji strategije oružane borbe čine se pokušaji da se bolje klasifikuju moguće vrste agresije. Pri tome se ide dalje od najprostije podele na lokalnu agresiju (u slučaju lokalnog rata) i na agresiju u slučaju svetskog rata. Klasifikacija se izvodi istovremeno i prema kriterijumu cilja koji agresor može imati u odnosu na zemlju koja je objekt agresije.

Tako se uzima kao moguća agresija s radikalnim ciljem u eventualnom lokalnom ratu ili u slučaju svetskog rata i agresija s ograničenim ciljem, uglavnom u lokalnom ratu, pri čemu bi pretpostavljeni agresor nastojao da vojne operacije svede na ograničeni kopneni prostor.

Nesumnjivo je da je u našoj teoriji učinjen značajan korak napred u defisanju i predviđanjima mogućih vrsta agresija. Ali to ne znači da tu nemamo šta više da učinimo u metodološkom pristupu problemu identifikovanja agresivnog ponašanja u istraživanjima opasnosti, mogućih vrsta i načina eventualne agresije. Pri tome je značajno da u zaključcima ne idemo u preteranu kategoričnost ili neku predestiniranost, tako da izbegnemo svaku poziciju u kojoj bi unapred »određivali« volju i postupke agresora. Sem toga, nemoguće je izgraditi neku opštevažeću teoriju vrsta i načina izvođenja oružanih agresija. I ovde je, čini se, nužno pre svega polaziti od analize činjenica, od proučavanja specifičnosti svakog konkretnog slučaja, od tendencija koje su istorijskim, društveno-ekonomskim, vojno-političkim i tehničkim razvojem determinisane, a ne od nekih opštih ili a priori datih teorija.

Imajući u vidu pomenuti pristup klasifikaciji mogućih vrsta agresije, nameću se, pored ostalih i pitanja: može li da bude i drugih kriterijuma za klasifikaciju i drugih premisa za definisanje mogućih vrsta agresije, na primer s obzirom na način upotrebe snaga i sredstava, trajanje i sl., i zašto se ne bi razmatrala mogućnost da i u slučaju svetskog ili regionalnog ratnog sukoba zemlja bude izložena

agresiji sa ograničenim ciljevima, te zašto tako pretpostavljena vrsta agresije najčešće podrazumeva zauzimanje dela kopnenog prostora; ne može li agresor imati i više modaliteta svojih ciljeva u odnosu na integritet, političku nezavisnost i teritorijalnu celokupnost napadnute zemlje, itd. No, pitanje je, opet, da li je sa stanovišta društvene i vojne prakse i teorije moguće i opravdano pristupiti osnovnoj klasifikaciji agresija, polazeći pre svega od cilja koji je sebi postavio agresor i koji nastoji da ostvari direktnom upotrebom oružane sile protiv zemlje ili naroda — objekta agresije.

U teoriji je utvrđeno da se svaki rat shvata kao celina i da vojno-političko rukovodstvo zemlje koja preduzima agresivan napad ima pred očima cilj kome vode svi njegovi ratni naponi. Ciljevi agresivnog oružanog napada određuju se pre svega na osnovu politike i interesa vodećih društvenih (klasnih) snaga zemlje agresora, odnosa snaga sukobljenih strana i ukupne krajnje »cene« koju bi agresor morao da plati preduzimanjem agresivnog pa i ograničenog poduhvata.

Kao što je poznato, vojne doktrine velikih sila najviše govore upravo o vrstama ratova koje bi njihove oružane snage mogle da vode. U tom kontekstu klasifikacijski nizovi se svode na lokalne ili ograničene ratove i svetski rat, uz upotrebu ili bez upotrebe nuklearnog oružja. Istorijske činjenice, međutim, potvrđuju da su male, nezavisne i nesvrstane zemlje izložene raznim vrstama agresije, pa i oružane agresije. U tim oružanim agresijama primenjuju se i one sa radikalnim ciljem i izvođenjem. To su, na primer, agresije fašističkih sila — Nemačke, Italije i Japana u II svetskom ratu protiv niza zemalja u Evropi, Africi i Aziji, američka intervencija u Južnom Vijetnamu i Kambodži, vijetnamska agresija protiv Kampučije 1979. godine i sl. Istovremeno, u mnogim oružanim agresijama agresor postavlja sebi ograničen strategijski cilj i ostvaruje ratne operacije u kojima ne ide do kraja u pogledu zauzimanja prostora i potpunog lišavanja političke nezavisnosti i nacionalnog suvereniteta zemlje — žrtve agresije. Za Izrael se, na primer, kaže da je u agresijama protiv arapskih zemalja — Egipta, Sirije i Jordana — imao ograničene ciljeve, ali sa stanovišta palestinskog naroda to su agresije s krajnje radikalnim ciljem, jer je doveden u pitanje i sam opstanak Palestinaca.

U periodu posle drugog svetskog rata pokazalo se da su agresije moguće najpre protiv malih nezavisnih i nesvrstanih zemalja, od najradikalnijih do onih u kojima su ciljevi agresora, angažovanje snaga, zahvatanje prostora itd. više gradirani na različite načine.

Pokazalo se da su mogući agresivni napadi na malu nesvrstanu zemlju i kada cilj agresije nije teritorijalno osvajanje u klasičnom smislu reči, nego da se od žrtve agresije iznude određene promene ili ustupci u spoljnoj ili unutrašnjoj politici. Takvi su, na primer, bili napadi američkog ratnog vazduhoplovstva i ratne mornarice na Severni Vijetnam od 1964. do 1972. godine, kada SAD nisu ni pokušale da upotrebe KoV radi zauzimanja teritorije Severnog Vijetnama. Izrael je u periodu 1968—72. godine delovima ratnog vazduhoplovstva izvodio počesno i povremeno napade protiv Egipta i Sirije. Slične napade jedinicama ratnog vazduhoplovstva, artiljerijom, grupama ubačenih komandosa ili ratnim brodovima Izrael učestalo vrši protiv Libana i Palestinaca.

Na sličan način je dejstvovao Vijetnam protiv Kampučije 1978. godine, ubacujući jedinice KoV na njenu teritoriju radi napada na razne objekte. Poslednjih godina Južnaafrička Unija konstantno ubacuje naoružane odrede helikopterima na teritoriju Angole, Botsvane i Mozambika, radi napada na logore izbeglica iz Namibije i ranije iz Zimbabvea i radi uništenja raznih objekata: mostova, tunela, aerodromskih ili privrednih postrojenja i sl. Na isti način su dejstvovale snage Južne Rodezije (Jana Smita) protiv Zambije, Mozambika i Tanzanije, preduzimajući ograničene akcije borbenim avionima, helikopterima i ubačenim delovima, koje su po izvršenom zadatku povlačili u svoje baze na teritoriju agresora.

Kada se radi o razradi naših teorijskih stavova i pristupa koji upućuju naše komande i starešine na iznalaženje postupaka i rešenja za različite vojne situacije i zbivanja u kojima se može naći naša zemlja u odnosu na silu, odnosno sile ili vojni blok — agresora, onda je neophodno poći od nekih za nas postuliranih stavova: Prvo, potrebno je istaći kategorički zahtev da oružane snage moraju da se osposobe da vode borbu protiv svih vrsta oružanih snaga, svih vrsta oružja i ratnih sredstava, svih načina borbenih dejstava koji postoje ili mogu da postoje kod neprijatelja, i protiv svake vrste i načina agresije koju on može da preduzme. Nosioci društvene samozaštite moraju biti sposobni da se uspešno bore protiv svakog sredstva, svakog oblika i načina neprijateljevog delovanja usmerenog na ugrožavanje bezbednosti, društvenih vrednosti i materijalnih dobara zemlje u miru i ratu. Drugo, bez obzira na pripreme i delovanje našeg sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite i uticaja međunarodnih okolnosti, moramo poći od toga da ne možemo potpuno tačno predvideti ili »propisati« kakvu agresiju može preduzeti potencijalni agresor, kako i kakvim snagama će otpo-

četi rat, tj. ne smemo gledati tako kao da se svekolika zbivanja, pogotovo u oblasti otpočinjanja i vođenja ratnih dejstava odvijaju prema nekoj višoj nužnosti, prema nekoj unapred datoj shemi. Vodeći ljudi sile agresora nisu konfrontirani ni sa kakvim fatalizmom događajnog jednosmerja, već na usmerenost zbivanja deluju svojim opredeljenjima, naravno u okviru datih okolnosti (društvenih i vojno-političkih, ekonomskih i geografskih, unutrašnjih i međunarodnih), deluju kao subjekti koji raspolažu autonomijom volje i mogućnošću izbora u konkretnoj situaciji.

Razvoj savremenih društava, oružanih snaga i sredstava za vođenje rata, kao i mnoge istorijske činjenice i tendencije u razvoju međunarodnih odnosa, ukazuju da sa dosta sigurnosti i određenosti možemo utvrditi izvesnost pojavljivanja dve osnovne opšte vrste agresije protiv malih nezavisnih i nesvrstanih zemalja u savremeno doba.

Prvo, to su agresije koje otpočinju posrednim sredstvima i na posredan način, odnosno primenom sredstava i metoda specijalnog rata — ekonomskih, političkih, psiholoških, (pretnja vojnom silom i dr.) subverzivnih itd., radi nametanja političke volje žrtvi agresije, (na primer, Čile 1973. godine).

Drugo, agresija oružanim snagama ili oružana agresija. Tu pored direktne oružane agresije neke sile ili grupacije agresivnih sila spadaju i tzv. posrednički ratovi. To su agresije manje blokovske (savezničke) zemlje uz direktnu podršku velike sile, podrazumevajući veći stepen saglasnosti njihovih posebnih interesa i ciljeva. Poseban oblik oružane agresije čine vojne intervencije ili poluratovi, kako ih neki još nazivaju.

U centru naše pažnje i glavno mesto u našim istraživanjima u oblasti opštenarodne odbrane svakako mora da zauzme ona vrsta agresije koju podrazumevamo u teoriji strategije oružane borbe, pod nazivom »agresija sa rikalnim ciljem«, čije osnovno obeležje čine munjeviti napadi nadmoćnim oklopno-mehanizovanim, vazduhoplovnim, vazdušno-desantnim i drugim snagama, radi brzih prodora i ovladavanja celokupnim prostorom branioca, razbijanja njegovih oružanih snaga i sistema odbrane, itd. Međutim, sloboda, teritorijalni integritet i suverenitet nezavisne zemlje su nedeljivi. Ona ne prihvata nikakvu »agresiju sa ograničenim ciljem«, već se svakoj vrsti agresije suprotstavlja svim snagama i sredstvima — neograničeno.

Celishodno je i opravdano istraživati i pretpostavljati različite moguće modalitete i slučajeve agresije, ne samo s obzirom na mogući cilj agresora u odnosu na teritoriju, deo teritorije ili prostora, u

odnosu na političku nezavisnost, nacionalni suverenitet zemlje objekta agresije, već i s obzirom na snage, sredstva i načine borbenih dejstava agresora. Pored slučajeva koje je teorija predvidela u okviru svega što je dato pod nazivom »agresija sa ograničenim ciljem«, nužno je istražiti i moguće pretpostaviti i niz drugih slučajeva. Kao primere navodimo samo neke moguće slučajeve: napadi na krupne privredne, energetske, industrijske, saobraćajne i druge objekte ubacivanjem (vazдушnim ili kopnenim putem) — manjim diverzantskim snagama; napad samo avijacijom ili napad samo raketama po istim tim ili sličnim objektima; dejstvo daljinski vođenim letelicama; dejstvo letelicama iz kosmosa; dejstvo krstarećim raketama preko teritorije tuđih zemalja; nasilno otvaranje koridora za prelet avijacije preko tuđih teritorija; blokada morskih luka itd., što se, verovatno, ne može sve ni predvideti.

U okviru toga vrlo je značajno istraživati i moguće načine otpočinjanja agresije. Svestranim sagledavanjem i analizom poznatih činjenica moguće je donositi zaključke i pretpostavke o verovattim načinima otpočinjanja agresije u kontekstu datih uslova, na primer: iznenadni napad ratnog vazduhoplovstva i vazdušnodesantnih jedinica, uz uvođenje u miru spremnog ešelona snaga KoV sa teritorija susednih zemalja; napad posle perioda zategnutih odnosa, izvršenih priprema i koncentracije snaga; napad nuklearnim borbenim sredstvima; napad za vreme određene unutrašnje društvene krize u zemlji objektu agresije; napad u toku i povodom oružanog sukoba ili oštne krize u drugim zemljama i svetskim regionima, itd. Međutim, i ovde je nužno imati u vidu da agresor može, u okviru datih uslova i odnosa snaga, da izvrši izbor između više varijanata usmeravanja težišta početnih napada na objekte branioaca, da napad otpočne na graničnom frontu ili u dubini ratišta, ili istovremeno na graničnim frontovima i po glavnim strategijskim objektima branioaca, da prethodno pokuša da ostvari unutrašnju destabilizaciju društveno-političkog sistema, pa zatim dejstvuje oružanom silom.